

O CARTE RECENTĂ A LUI YVES DELANGE

Alexandru MARINESCU¹

ABSTRACT: The book “Hydnora” of two French naturalists, Yves Delange and Philippe Bruneau de Miré, contains short and strange naturalistic histories of plants and animals that live in Paris in our proximity.

KEYWORDS: Yves Delange, Philippe Bruneau de Miré, “Hydnora”.

Am primit recent din Franța, de la un vechi prieten, eruditul botanist și profesor Yves Delange, o carte însoțită de o scrisoare amabilă. Volumul, apărut în ianuarie 2013, are un titlu, cel puțin, enigmatic: *Hydnora*. Înainte de a vorbi despre ea, fie-mi îngăduit să spun câteva cuvinte despre autor, pe care am avut șansa să-l întâlnesc și să-l cunosc cu mai bine de 30 de ani în urmă. Yves Delange, azi un octogenar, este un botanist eminent care s-a străduit să dezlege, măcar în parte, misterele, deloc puține, care înconjoară lumea atât de diversă a cactușilor, plante care izbutesc să trăiască în cele mai aride regiuni ale planetei. Este în același timp un mare istoric al științei și un literat ale cărui cărți au parfumul subtil al mării literaturi franceze de altădată.

În plus, în ciuda unei sănătăți aparent șubrede, a călătorit imens prin deșerturile din sudul Africii, din Australia și din America de Sud, cercetând

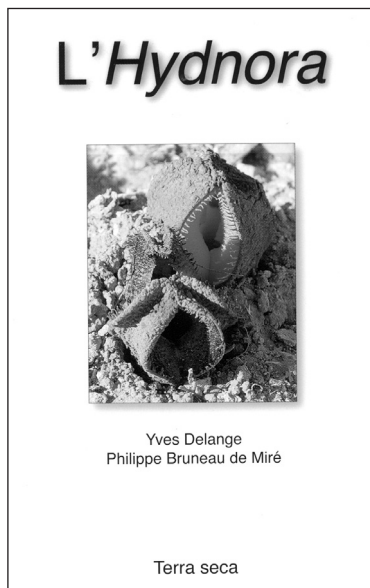

Foto: Yves Delange, Philippe Bruneau de Miré – „*L'Hydnora*”

1 Doctor în biologie, membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

plantele așa zise suculente. Asupra lor a publicat numeroase lucrări științifice, remarcabile prin noutatea și finețea observațiilor.

A lucrat un timp la istorica și frumoasa grădină botanică din Montpellier, pe care am avut bucuria, la începutul anilor 90 să o colind și eu, zăbovind adesea în fața minunilor lumii vegetale, apoi la Muséum d'Histoire Naturelle din Paris, unde, pe lângă funcția de profesor, a avut și responsabilitatea plantelor tropicale din monumentalele sere înălțate în 1836 de arhitectul politehnician, Charles Rohault de Fleury, în Jardin des Plantes. Yves Delange a publicat de curând un istoric al acestor sere într-o revistă a Academiei Române („Noesis”), instituție în a cărei Aula Magna a prezentat o superbă conferință cu ocazia simpozionului prilejuit de comemorarea a 200 de ani de publicarea de către Jean Baptiste Lamarck a lucrării „Phylosophie zoologique” în 1809.

De altfel, Delange a scris în 1981 o biografie fascinantă a marelui, și oarecum nedreptățitului naturalist francez care, înaintea lui Charles Darwin, a edificat prima teorie coerentă a evoluției viețuitoarelor. Dacă documentele științifice sunt numeroase și permit evocarea diverselor episoade din cariera lui Lamarck, cele privind viața sa particulară sunt extrem de rare. Cu toate acestea, Yves Delange, folosind documente de epocă, reușește performanța, de a prezenta, credibil și atrăgător, câteva momente dramatice din existența lui Lamarck și să creioneze, cu mână sigură, o epocă de mari evenimente din istoria Franței, precum revoluția de la 1789 și, mai apoi, epoca lui Napoleon.

În 1993, cu prilejul sărbătoririi a 200 de ani de la înființarea Muzeului Național de Istorie Naturală și a inaugurării noii galerii a Evoluției, Yves Delange a participat la reeditarea, în condiții grafice excepționale, a „Botanicii” pe care Lamarck a publicat-o în perioada 1783-1823 în „Encyclopédie Méthodique”. Această ediție, pentru care Delange a scris o introducere, intitulată „Lamarck, sa pensée, son oeuvre”, cuprinde cele 292 de specii din ediția originală, planșele fiind însoțite de comentariile marelui naturalist.

Mai există un personaj sacru pentru Yves Delange, în istoria biologiei. Este incomparabilul entomolog Jean-Henri Fabre, considerat de contemporanii săi „un Homer al insectelor” și a cărui biografie a publicat-o Yves Delange sub titlul „Fabre, omul care iubea insectele” și pe care a completat-o cu o savantă ediție a celebrelor „Souvenirs entomologiques”. Apărute în 1989, în cunoscută colecție „Bouquins” a editurii Robert Laffont, cele două volume, însumând 1200 de pagini, au beneficiat de un text stabilit de

Yves Delange, care adaugă și o prefață de 120 de pagini, un arbore genealogic, o bibliografie, o filmografie și un repertoriu analitic. Opera științifică, literară și filozofică a lui Fabre, rod al observațiilor și meditațiilor sale în natura generoasă, sub soarele din Provence, a cunoscut numeroase ediții dar, îmi permit să cred, cea mai bine realizată rămâne cea a lui Yves Delange. Personalitatea și opera singularului entomolog de la Gerignan continuă să-l pasioneze pe Yves Delange care pe lângă sumedenia de articole pe care i le-a consacrat, a imaginat și publicat în 2012 un tulburător dialog între Fabre și Pasteur, care, probabil, au avut ocazia să se întâlnească.

Acest naturalist erudit care este Yves Delange, istoric scotocitor de arhive, este un cititor neobosit căruia nu-i scapă nici o carte importantă, grăbindu-se să-i semnaleze apariția în „Bulletin critique du livres français”. Editor de reviste științifice, Delange, mereu neobosit, conduce, în calitate de președinte, câteva cunoscute societăți științifice.

Închei aici prezentarea personalității lui Yves Delange asupra căruia sper să pot reveni, pentru a prezenta ultima sa carte publicată la începutul anului 2013, și având pe copertă un titlu aparent enigmatic: „HYDNORA”. Ea cuprinde în paginile sale, opt istorii naturaliste, toate având în prim plan o plantă, mai mult sau mai puțin stranie. Prima dintre ele, care dă și titlul volumului, relatează întâlnirea, într-o regiune aridă din Africa de Sud, nu departe de țărmurile Oceanului Indian, cu o plantă neobișnuită, stranie chiar și pentru un botanist erudit care a călătorit mult. Imaginea de pe coperta cărții nu prea lămurește misterul. *Hydnora africana* este o plantă parazită pe rădăcinile unei specii de *Euphorbia*, dintr-un grup de plante ierboase larg răspândite. O specie cunoscută sub numele laptele cucului, este întâlnită și prin pajiștile noastre. Când îi rupi tulpina se scurge un suc albicios ca un lapte. Această *Hydnora* africană pe care băștinașii o cunoșteau de multă vreme, folosind-o în cazurile de disenterie, și chiar pentru tratarea holerei, dar cu infinite precauțiuni, fiind toxică, are o floare cu petale rare, parcă din lemn, a cărei dezvoltare durează un an. Ea este polenizată de insecte coleoptere care se dezvoltă pe cadavre. Fructul are nevoie de doi ani pentru a se forma și, la final, va conține peste 20.000 de semințe. Yves Delange este un maestru al dozării dezvoltărilor iar paginile sale se citesc ca un fascinant roman polițist. Următoarele șapte texte ale volumului sunt la fel de interesante. „Pavilionul succulentelor” este consacrat descoperirii greierilor de metro, *Acheta domesticus*, în serele plantelor tropicale din Jardin des Plantes.

Un alt text este consacrat pericolelor legate de plantele de *Yucca*, din teritoriile mexicane, a căror fecundare este asigurată de prezența unui fluture minuscul care lipsește în Europa. Se continuă cu o ciudată avalanșă de zvonuri privind prezența pe plantele de *Yucca* din apartamentele pariziene a unor păianjeni mari, cu înțepătură veninoasă din genul *Mygale* originari din America de Sud. Apoi găsim istoria palmierului *Arenga saccharipera* al cărui mugure terminal a reușit să străpungă într-o după amiază de primăvară acoperișul din sticlă groasă al unei sere tropicale de la Muséum.

Pictorii care au realizat, începând din 1631, cele 7000 de piese celebre de velins, păstrate astăzi la Biblioteca Muzeului din Paris, înfățișând plante și animale, sunt și ei evocați. Urmeaza apoi o călătorie în Australia orientală, în 1997, pentru a vedea un arbore extraordinar, *Wollemia urbilis*, descoperit abia în 1994 și cunoscut anterior doar prin resturi fosile, cu o vârstă de 91 milioane de ani și vizita surpriză a unui biotop uluitor, cel al thrombolitelor și stromatolitelor de pe malul lacului Clifton, martori ai primelor forme de viață apărute în urmă cu 600 milioane de ani, colonii de micro-organisme acvatică, care sunt încă vii și care se dezvoltă în Australia.

În fine, o istorie nu mai puțin ciudată, cea a unei secte americane, Conștiința lui Krishna, care adoră o plantă numită *Ocimum sanctum*, originară din Asia tropicală, plantă sacră a vechilor locuitori din India, căreia i se atribuie surprinzătoare valori medicale, între altele protecția contra otrăvurilor de tot felul și a radiațiilor nocive. Acest *Ocimum* este cunoscutul busuioc, plantă ierbacee din familia Labiatelor, larg folosită drept condiment. Membrii sectei, toți vegetarieni, au dispărut brusc din Paris, după ce unul din membrii ei solicitase ajutorul lui Delange pentru a salva o cultură de busuioc în ghivece.

Volumul de care am amintit conține și textul unui alt naturalist, Philippe Bruneau de Miré, un cercetător care a lucrat în Africa studiind biologia lăcustei migratoare. Textul său, intitulat „Necazurile unui naturalist călător”, categoric interesant, se încheie cu o constatare amară: „Din deșert în pădure, viața mea activă a început prin otrăvirea oamenilor cu arsenic și s-a încheiat cu folosirea lindanului și aceasta în deplină legalitate! Voi putea vreodată să-mi acord iertarea?”, dar și tulburătoare această mărturisire a unui naturalist care a înțeles, la capătul vieții, fragilitatea unei naturii continuu agresate de al cărui viitor ține și existența normală a ființelor umane.